

Karl Marx (delitev dela, zasebna lastnina, odtujitev, ideologija, razredi)

Marxovo »materialistično« pojmovanje zgodovine:

- 1* **Karl Marx** (1818 - 1883) je filozof, ekonomist in revolucionar, ki se sam ni imel za sociologa. Tudi njegovo delo je bilo preveč široko, da bi ga lahko zajeli s pojmom sociologija. Imel pa je v tistih zgodovinskih okoliščinah njegovega časa in tudi potem veliki vpliv na mnoge mislece in sociologe.
- 2* **Kolowski** - poljsko / angleški filozof, **loči v Marxovi misli 3 osnovne sestavine (komponente):**
 - ROMANTIČNO (v ideji komunizma, kjer se posameznik in skupnost brez zadržkov identificirata)
 - PROMETEJSKO (ko pride do izraza prizadevanje, da bi človek s svojo aktivno dejavnostjo zopet postal subjekt pogojev svojega življenja);
 - RAZSVETLJENJSKO (izraža prizadevanja po ugotovitvi, razkrivanju družbene stvarnosti z družbenimi determinizmi oz. znanstveno osvetli funkcioniranje zgodovinskih družb, kar pa je pomembno).
- 3* Marxov **najsplošnejši temelj je človek, ki je merilo vseh stvari**. Človek je ustvarjalno bitje.
- 4* Optimistični pogled na naravo človeka, ki stremlji k univerzalnosti, neomejenosti v svojih dejavnostih.
- 5* **Pogoji, ki v zgodovini omejujejo človeka, so za njegovo dejavnost najpomembnejši:**
 - a) Družbena **delitev dela** skrči človeka na eno samo dejavnost vsiljeno s to delitvijo.
 - b) Družbena delitev dela in **privatna lastnina** sta nad proizvodnimi sredstvi bistvena pogoja za radikalno **odtujitev** (alienacijo) človeka od njegovega bistva in razvojnih možnosti, kar privede do spopadov v družbi. Vse te negativnosti je možno odpraviti.
 - c) **Odtujitev** mu pomeni, da je proces dela (najpomembnejši proces) organiziran tako, da postane delo človeku tuje, vsiljeno, prisilno.
 - d) **Opredmetenje** (refikacija) je posebna vrsta odtujitve, ko človekovi družbeni proizvodi (družbene institucije) dobijo lastno, od ustvarjalca neodvisno življenje, kot take pa se mu kažejo kot objektivizirane, vsiljene, prisilne sile.
 - e) V pogojih družbene delitve dela in zasebne lastnine se družba sama deli na dva nasprotujoča si pola, na dve veliki skupini. Najpomembnejša oblika družbene organizacije je država kot razredna in prisilna organizacija. Marx jo imenuje lažna skupnost.
- 6* Marxov izhodiščni teoretski okvir je bil podan v t.i. Zgodnjih delih.
- 7* Jedro svojega sociološkega domisleka (razsvetljenski moment) pa podaja v *Pregovoru k Prispevku h Kritiki politične ekonomije*.
- 8* Stopnja razvoja proizvodnih sil in stopnja razvitosti delitve dela določata ali vsaj pogojujeta organizacijo družbe v celoti in družbeno zavest. Piše da potočni mlin proizvaja družbo s fevdalnim gospodarjem, mlin na paro pa družbo z industrijskim kapitalistom.
- 9* Z razvojem proizvodnih sil se zgodi, da družbeni odnosi, oblikovani in kristalizirani v trden red, vse bolj prihajajo v nasprotje z novimi proizvodnimi silami.
- 10* Na družbenem prizorišču se kot nosilci načinov proizvodnje pojavljajo **razredi**, ki se spopadajo v boju za družbene dobrine. V določenih obdobjih družbeni sistemi sicer funkcionirajo relativno stabilno.
- 11* Nad načinom proizvodnje kot temeljem se tedaj oblikuje **nadstavba** (vrhnja stavba) v obliki ustreznih družbenih institucij in družbene zavesti. V takih primerih obstaja relativno soglasje med bazo in nadstavbo oz. superstrukturo družbe. Vendar je tak sistem le začasen.
- 12* Marx **periodizira zgodovino s pomočjo zgodovinskih tipov oz. ekonomskih formacij družbe**. To so analitične konstrukcije, ne pa podobe konkretnih družb.
- 13* **Razlikuje naslednje tipe družb:**
 1. PRASKUPNOST

2. AZIATSKI
3. ANTIČNI
4. FEVDALNI in
5. KAPITALISTIČNI ZGODOVINSKI TIP DRUŽB.

14* Kot **ideolog** je postuliral tudi komunizem, ki je po njegovem mnenju družba:

- 1* v kateri izginejo vse oblike človekove odtujenosti;
- 2* v kateri ni več institucij kot posrednikov med posamezniki;
- 3* v kateri je delo neprisilno, nevsiljena človekova dejavnost in
- 4* kraj, kjer ni več nasprotij med posameznikom in družbeno skupnostjo.
- 15* Iz Marxovih misli črpa tudi **frankfurtska šola**.
- 16* Marxove misli nadaljuje **Wallerstein**, ameriški sociolog (predsednik Mednarodnega sociološkega združenja).

17* **Wallerstein - uvaja pojem svetovni sistem in zlasti moderni svetovni sistem.**

SVETOVNI SISTEM je časovno oz. zgodovinsko in prostorsko omejeno področje, ki ga integrirajo določena razmerja, določeni družbeni mehanizmi (cesarstva). MODERNI SVETOVNI SISTEM - se oblikuje s 16. stoletjem in je princip organizacije, ki ni ne vojaški ne političen, ampak ekonomski (gre za eksploatacijo, izkoriščanje, za mednarodno delitev dela). Politična ureditev tu niti ni bistvena.

1* Pri modernem svetovnem sistemu je bistveno to, da so določene države in skupine znotraj njih zagotovile kopičenje gmotnega bogastva. Zato je možno spreminjanje političnih odnosov, tako da države izginjajo.

2* Moderni svetovni sistem je sposoben absorbirati razne spremembe, ostati pa mora možnost pridobivanja in kopičenja dobička.

3* Wallerstein trdi, da so gospodarski mehanizmi veliko učinkovitejši in bolj zanesljivi kot sredstva za zagotavljanja premoči, kot so to politična in vojaška sredstva.

4* Za moderni svetovni sistem je značilno, da **obstajajo države jedra, kjer se razvijajo izpopolnjene tehnologije, donosne gospodarske dejavnosti**, ki imajo tak položaj, da lahko izkoriščajo druge države (območje Zahodne Evrope, potem tudi Severne Amerike). Države tega področja si na različne načine zagotavljajo dominacijo v svetovnem gospodarstvu. Države jedra so politično stabilne, preprečujejo pa politično stabilizacijo držav periferije, ker bi jim to otežilo izkoriščanje. Tudi moderni svetovni sistem je časovno omejen in bo izginil, ko bo izčrpal sposobnosti prilagajanja.

- Geografska območja, ki so navezana na države jedra tvorijo: **periferijo (obrobje) in pol-periferijo**.
- Dežele periferije oskrbujejo jedro s surovinami in ceneno delovno silo.
- Dežele pol - periferije pa niso niti izrazito izkoriščevalske niti izrazito izkoriščane. Izmenjujejo blago z jedrom in so del modernega svetovnega sistema.
- Države jedra so polit. stabilne, preprečujejo pa polit. stabilizacijo držav perif., ker bi jim to otežilo izkoriščanje.
- Tudi moderni svetovni sistem je časovno omejen in bo izginil, ko bo izčrpal sposobnosti prilagajanja.

Karl MARX (1818 - 1883) - povzeto iz predavanja

- **Marx in Comte veljata za ustanovitelja sociologije**, čeprav Marx ni uporabljal izraz sociologija (19. stoletje).
- In vendar je Marx menil, da se mora sociologija oblikovati tako, da preučuje družbeno življenje.
- Po njunem mnenju NE smemo proučevanje družbe fragmentirati, deliti na različne panoge.
- Družbo kot celoto proučuje zgodovina (sintetična veda o družbenem življenju).
- Marx se je rodil v nemški družini judovskega izvora, ko je oče, odvetnik, iz poslovnih razlogov prestopil v luterantsko (protestantsko) vero. Kot Jud in sin odvetnika je živel v strogih razmerah. Doktoriral je iz filozofije v Berlinu. Nanj so zelo vplivali Hegel in mladohegelijanci. Delal je kot sodelavec in urednik liberalno-radikalnega časopisa. Poročil se

je 1843 in zapustil Nemčijo ter šel v Pariz, ker je tam bila bolj liberalna atmosfera. Tam se sreča s svojim doživljenjskim prijateljem, dobrotnikom in sodelavcem Friedrichom Engelsom, ki je bil bogat, ima tovarno.

- Marxovo delo je pomembno za sociologe. Skupaj z Engelsom sta napisala delo: **Manifest komunistične partije**, 1848 (to delo je polno političnih parol, kot je npr. 'Proletari vseh dežel, združite se').
- Ko so ga pozneje pregnali iz Francije se je preselil v Anglijo, 1849 v London. Tam dela največji knjižnici, v **Britanskem muzeju** in proučuje delovne pogoje v kapitalizmu. Rezultat njegovega preučevanja je delo v treh zvezkih - **Kapital**, prvi zvezek je izšel 1867, druga dva pa po njegovi smrti. Ta leta je živel v revščini, edino pomoč mu je ponujal prijatelj Engels. Kljub temu je za več let postal vse bolj znan kot vodja *Internacionala* (mednarodno delavsko gibanje) in avtor *Kapitala*. Ko je *Internacionala* razpadla, ko so razna revoluc. gibanja doživela neuspeh in zaradi bolezni, ki so se zgrnile nanj je umrl 1883, pred tem mu je žena umrla 1881 in hčerka 1882.
- Marxova zgodnja dela: **Beda filozofije ali antiproudhon (Proudon** □ **francoski filozof)**.
- Marx ima jasno izoblikovano mnenje o poteku družbenega razvoja in vendar se sprašuje: Kaj je tisto kar pripelje do družbenih sprememb?
- **Za Marxa je gonilna sila družbenih vprašanj izpopolnjevanje produkcijskih sredstev.** Gospodarstvo, ki temelji na prevladujoči tehnologiji potočnega mlina., ustreza fevdalna družba. Tam kjer je prevladujoča tehnologija parni stroj, je družba organizirana z industrijskimi kapitalisti.
- Fevdalni gospodarji in podložniki. Kapitalisti in delavci, ki so pravno svobodni. Pomembna stopnja razvoja produkcijskih sredstev.
- Obstaja **splošni vzorec družbenega razvoja** (v tem se Comteom strinjata). Človek teži k temu, da izpopolni produkcijska sredstva:
 - 1) *Prvotna skupnost ali primitivni komunizem* - kaže se Marxsov romantizem (začetna era je bila zlata era, idilična). Človek je bil dobrohoten, plemenit, nič ni bilo takega, kar bi človeka prisililo, da se vede drugače od tistega, kar pričakuje njegovo bistvo. Malo so proizvajali, toliko, da so preživeli. Vse je bilo skupno, v lasti rodu. Ni bilo zasebne lastnine nad produkcijskimi sredstvi. Ljudje so izpopolnjevali produktivna sredstva, tako da je prišlo do prve stopnje v razvoju - ta je omogočila pojav presežkov. In pojavila se je prva delitev dela na: kmetijstvo, trgovina in obrt. Takrat je pojavi tudi prvi **razred** lastnikov in tistih ki nimajo lastnine nad produkcijskimi sredstvi. To pa ni identično kot bogati in revni. Tisti, ki nimajo lastnine so prisiljeni delati za tiste, ki jo imajo.
 - 2) *Sužnjelastništvo* - Pride do družbenih spopadov (po Marxu nujni, za pospeševanje družbenega razvoja), ki privede do oblikovanja države. Država pa je organ vladajočega razreda. Tako pride do prehoda v fevdalizem.
 - 3) *Fevdalizem* - Ni več sužnjev, so podložniki, fevdalna gospostva. V mestih pričnejo delati z večjo delitvijo dela.
 - 4) *Kapitalizem* - Družbena ureditev, ki temelji na izkoriščanju najete delovne sile po kapitalistih, zasebnih lastnikih proizvodnih sredstev. Začne se oblikovati v mestih, ljudje so sicer prosil, svobodni, ampak so tudi lastniki in nelastniki. Sčasoma to postane prevladujoča družbena razdelitev (tudi na podeželju, ne samo v mestih). To se uresniči z meščansko revolucijo. .
 - 5) *Komunizem* - je takšen razvoj ugotovljen kot **ŽELEZNA ZAKONITOST**. Komunizem je brezrazredna družbena ureditev, v kateri ni izkoriščanja človeka po človeku, proizvodjalna sredstva pa so družbena lastnina.

Comte in Marx : razlike in podobnosti

Comte in Marx: Živel sta v 19. stoletju (Francoz - Comte, 1798-1857; Nемец - Marx, 1818-1883) in ju imamo za ustanovitelja sociologije !

Comte:

- 1* Prvi uporabil izraz SOCIOLOGIJA. Do tega pojma je prišel tako, da je delal formalno logično klasifikacijo znanosti;
- 2* Avtor dela : *Tečaj pozitivne filozofije, 1842;*

- 3* Po njegovem je sociologija najožja in najbolj kompleksna;
- 4* Meni, da se mora čimbolj opirati na biologijo. Naj ji sledi. Naj proučuje družbeno življenje (družine, moralo, gospodarstvo,...) na tak način, kot biologija proučuje svoj predmet;
- 5* Gre za prispevek dela k funkcioniranju celote;
- 6* S tem postopkom je nadaljeval Durkheim. In še bolj novi funkcionalizem. Družbi je torej treba pristopiti na isti način kot to počne biologizem;

Marx:

- 7* Bil je mnenja, da preučevanje družbe ne smemo fragmentirati, deliti na različne panoge;

Comte in Marx:

- 1* Oba sta bila je mnenja, da se naj preučevanje družbe ne fragmentira;

Comte:

- 8* Zakaj naj psihologija ne bi bila samostojna veda? Vedenje posameznika (npr. v tolpi) je družbeno vedenje, določeno z družbenimi dejavniki in ga ni mogoče pojmovati psihološko. Spoznavne stopnje: vera, filozofija, znanost. On piše v obliki sistematizacije;

Marx:

- 9* Je tudi bil tega mnenja. Človek je družbeno bitje. On piše bolj v slogu drznih stališč, ki so se postopno spreminjala;

Comte in Marx: *Ko gre za njuno stališče do družbenega razvoja in zgodovine oz. prihodnosti družbenega razvoja, prihaja do velikega razhajanja med njima:*

Comte:

1* Družbeni razvoj je predvsem razvoj človekovega duha in kulture. Odločilna je stopnja razvoja človekove zavesti in družbenega duha. Ta razvoj poteka skozi stadije, ki so predvsem spoznavnega značaja (kako bomo dojemali stvarnost). Je na sledi razsvetljenstva. Razvoj poteka iz teme v svetlobo. **Obstajajo 3 stadiji:**

1. **TEOLOŠKI** : ponazori z otroštvom. Človekova zavest v zgodnji fazi je teološka zavest, ljudje verujejo. **Teološki stadij ima 3 podstadije:**

- a) fetišizem,
- b) politeizem in
- c) monoteizem.

1. **METAFIZIČNI** : mladost;

2. **POZITIVNO - ZNANSTVENI STADIJ**: zrelost človeštva.

1. Fetiš so predmeti, ki so predmet oboževanja. V tem stadiju so družbe stabilne. Kadar ljudje verujejo v bogove spoštujejo oblast. To so stabilne, integrirane družbe. Gre za razvitek duha, nekateri pridejo do spoznanja, da bogov ni. Zastavljajo si vprašanja o absolutnih bistvih in končnih vzrokih, o smislih. To so metafizična vprašanja, na katera ni mogoče dati zanesljivih odgovorov. Zastav. teh vprašanj vnaša zmedo, nered v družbi.

2. Metafizični stadij, se ponazori z mladostjo. Obdobje različnih trditev. Postavljajo se vprašanja o izviri oblasti. Prihaja do revolucij. Vendar, skozi ta stadij se mora iti. V tem stadiju filozofija postane prevladujoč nazor. To je spekulativna filozofija, nima podlage v izkustvenem raziskovanju. Izražajo se skrajna stališča, vprašanja na katera ni možno dati racionalnega odgovora. Ta stadij doživi svoj vrhunec s francosko revolucijo. Po Comtu je na vrsti naloga stabilizacije družbe. **Sociologija je kraljica znanosti!** Ona je tista, ki bo popeljala družbo v obdobje zrelosti.

3. Pozitivno-znanstveni stadij se ponazori z zrelostjo. Naloga pozitivne znanosti je, da usmerja družbeni razvoj s svojim znanstvenim raziskovanjem. Znanost ima odločilen pomen. Zasebne lastnine ni možno odpraviti in je ni potrebno poskušati odpraviti.

18* Comte zagovarja sociologijo, ki bo naravoslovna veda: izkustvena, zanesljiva, raziskovalna. Sociologi naj ugotavljajo:

- a) **Relativne povezave** - kako en pojav pogojuje drugega. Brez ugotavljanja končnih

vzrokov, ker ugotavljanje vzrokov sodi v metafiziko, ki pa jo želimo odpraviti, ker vnaša nestabilnost v družbenem življenju;

- b) **Pozitivne znanost naj bo praktično usmerjena.** Naj daje predloge, kako rešiti konkretna vprašanja. Naj družba funkcionira brez konfliktov, brezhibno. Konflikti so patološki družbeni pojavi. Pozitivna znanost ima poglavitni pomen.

2* Sociologija je sestavljena iz 2 pojavov:

1. DRUŽBENA STATIKA, STRUKTURA in
2. DRUŽBENA DINAMIKA

5* Vse odločilno, kar se dogaja, se dogaja na področju kulture. Skozi stadije je treba iti, da pridemo do znanstveno pozitivnega stadija.

Marx:

1* Ima popolnoma drugačen pristop k analizi družbenega razvoja;

2* Marxsova zgodnja dela: **Beda filozofije ali antiproudhon (Proudon □ francoski filozof).**

3* Napisal je deli: **Manifest komunistične partije** in **Kapital**, v treh zvezkih;

1* Marx se je rodil v nemški družini judovskega izvora, ko je oče, odvetnik, iz poslovnih razlogov prestopil v luterantsko (protestantsko) vero. Kot Jud in sin odvetnika je živel v strogih razmerah. Doktoriral je iz filozofije v Berlinu. Nanj so zelo vplivali Hegel in mladohegeljanci. Delal je kot sodelavec in urednik liberalno-radikalnega časopisa. Poročil se je 1843 in zapustil Nemčijo ter šel v Pariz, ker je tam bila bolj liberalna atmosfera. Tam se sreča s svojim doživljenjskim prijateljem, dobrotnikom in sodelavcem Friedrichom Engelsom, ki je bil bogat, ima tovarno.

2* Marxovo delo je pomembno za sociologe. Skupaj z Engelsom sta napisala delo: **Manifest komunistične partije**, 1848 (to delo je polno političnih parol, kot je npr. 'Proleterji vseh dežel, združite se').

3* Ko so ga pozneje pregnali iz Francije se je preselil v Anglijo, 1849 v London. Tam dela največji knjižnici, v **Britanskem muzeju** in proučuje delovne pogoje v kapitalizmu. Rezultat njegovega preučevanja je delo v treh zvezkih - **Kapital**, prvi zvezek je izšel 1867, druga dva pa po njegovi smrti. Ta leta je živel v revščini, edino pomoč mu je ponujal prijatelj Engels. Kljub temu je za več let postal vse bolj znan kot vodja *Internacionala* (mednarodno delavsko gibanje) in avtor *Kapitala*. Ko je *Internacionala* razpadla, ko so razna revoluc. gibanja doživela neuspeh in zaradi bolezni, ki so se zgrnile nanj je umrl 1883, pred tem mu je žena umrla 1881 in hčerka 1882.

4* Marx ima jasno izoblikovano mnenje o poteku družbenega razvoja in vendar se sprašuje: Kaj je tisto kar pripelje do družbenih sprememb?

5* **Zanj je gonilna sila družbenih vprašanj izpopolnjevanje produkcijskih sredstev.** Gospodarstvo, ki temelji na prevladujoči tehnologiji potočnega mlina., ustreza fevdalna družba. Tam kjer je prevladujoča tehnologija parni stroj, je družba organizirana z industrijskimi kapitalisti.

6* Fevdalni gospodarji in podložniki. Kapitalisti in delavci, ki so pravno svobodni. Pomembna je stopnja razvoja produkcijskih sredstev, to pa ima neke družbene posledice.

7* Obstaja splošni vzorec družbenega razvoja (v tem se Comteom strinjata). In vendar, človek teži k temu, da izpopolni produkcijska sredstva:

1) **Prvotna skupnost ali primitivni komunizem** - kaže se Marxsov romantizem (začetna era je bila zlata era, idilična). Človek je bil dobrohoten, plemenit, nič ni bilo takega, kar bi človeka prisililo, da se vede drugače od tistega, kar pričakuje njegovo bistvo. Malo so proizvajali, toliko, da so preživeli. Vse je bilo skupno, v lasti rodu. Ni bilo zasebne lastnine nad produkcijskimi sredstvi. Ljudje so izpopolnjevali produktivna sredstva, tako da je prišlo do prve stopnje v razvoju - ta je omogočila pojav presežkov. In pojavila se je prva delitev dela na: kmetijstvo, trgovina in obrt. Takrat je pojavi tudi prvi **razred** lastnikov in tistih ki nimajo lastnine nad produkcijskimi sredstvi. To pa ni identično kot bogati in revni. Tisti, ki nimajo lastnine so prisiljeni delati za tiste, ki jo imajo.

2) **Sužnjelastništvo** - Privede do družbenih spopadov (po Marxu nujni, za pospeševanje družbenega razvoja), ki privede do oblikovanja države. Država pa je organ vladajočega razreda. Tako pride do prehoda v fevdalizem.

- 3) **Fevdalizem** - Ni več sužnjev, so podložniki, fevdalna gosp. V mestih pričnejo delati z večjo delitvijo dela.
- 4) **Kapitalizem** - Družbena ureditev, ki temelji na izkoriščanju najete delovne sile po kapitalistih, zasebnih lastnikih proizvodnih sredstev. Začne se oblikovati v mestih, ljudje so sicer prosti, svobodni, ampak so tudi lastniki in nelastniki. Sčasoma to postane prevladujoča družbena razdelitev (tudi na podeželju, ne samo v mestih). To se uresniči z meščansko revolucijo. .
- 5) **Komunizem** - je takšen razvoj ugotovljen kot **ŽELEZNA ZAKONITOST**. Komunizem je brezrazredna družbena ureditev, v kateri ni izkoriščanja človeka po človeku, proizvod. sredstva pa so družbena lastnina.

Comte in Marx:

1* **menita, da obstaja nek splošni vzorec družbenega razvoja.**

Comte:

4* Za Comtea je kultura poglavitni dejavnik v razvoju.

Marx:

5* Marx trdi, da je to (točke od 1- do 5) **evropski tip - vzorec razvoja** (= dinamičen).

6* Obstaja **azijski tip** (= slepa pot). Mezopotamija, Egipt. Tam ni bilo državne lastnine. Npr. v Egiptu so imeli nekakšen razvoj v katerega so financirali (jezovi, namakalni sistemi), ki pa se je ustavil, dokler ne pridejo evropski kolonizatorji. Da bi se odpravila prisila, je bila romantična utopija, nekaj neuresničljivega. Oblikovala se je birokracija. Bila je nekakšna nadgradnja države, ki je bila despotska (= *vladal je despot, ki je bilsamovladar, samodržec, nasilnik, nasilnež, trinog*) **Oblastni tip** - za ta tip je značilno, da se ni veliko sprem. v vaseh, v religiji, ampak je bila neka nadgr. države, ki je bila despotska.

7* Celotno družbo lahko razdelimo na:

1. TEMELJ (BAZO) in

2. VRHNJO GRADNJO ali NADGRADNJO

19* Temelj je ta, ki določa nadgradnjo. Obstaja jasen determinizem. Lastninska razmerja določajo razredno delitev, to pa pripelje do organizacije družbe.

20* Izpopolnjevanje in sploh produkcijska sredstva imajo glavno vlogo.

21* Kultura pa ni tako mehansko determinirana.

Comte in Marx:

2* **se razlikujeta glede stališč do konfliktov.**

Comte:

8* ima glede konfliktov negativno stališče in meni, da so konflikti odklonska dejanja.

Marx:

10* po Marxu je spopad univerzalen (glede nazorov, moralnih, političnih,..., glede interesov, kdo naj v družbi vlada);

11* Vsi naj imajo enake možnosti, spopad vsaj začasno uniči zatiranje (z državo in drugimi družbenimi institucijami).

Comte in Marx:

2* **Oba je zanimalo, kakšen je človek in kako naj znanost obravnava človeka?**

Comte:

9* Po Comteu naj sociologija obravnava ljudi kot akterje, ne kot neodvisne osebe, subjekte, katerim bi bile lastne neke značilnosti.

10* Posameznik ni sam po sebi nič, dokler ne prevzame kulture. Človek brez kulture ni nič. Že v družini se oblikuje razmerje hierarhije (podrejenost, nadrejenost), pozneje pa še v drugih družbenih odnosih.

Marx:

6* Po Marxu ima človek lasten značaj, ki je dobrohoten, vsestranski, ustvarjalen. Izhaja iz optimistične vizije človekovega značaja. To se je uresničevalo v prvotni skupnosti.

7* Danes ljudje niso taki. Niso ustvarjalni, delo doživljajo kot nekaj, kar jim je **tuje** (lat. alineacija = *odtujitev*) **odtujitev ali alineacija**. Človeku je vsiljeno, da opravlja vloge v nekih razmerah, ki so mu tuje. Odtujen je od svojega resničnega bistva. Družbena delitev dela je ta, ki povzroča to. Tako notar kot snažilka sta odtujena. **Lastnina** pripelje do odtujitve. Če je

nekdo lastnik produkc. sredstev drugi pa ne (mina jih), je prisiljen delati v podre. položaju.

Drugi o Karlu MARX - u

- 1) **Dahrendorf** - nemški sociolog, ki se je trudil vgraditi konfliktno teorijo v marksistično tradicijo;
- 8* Rektor LSE (najbolj slovite družbenoslovne univerze na svetu, v Londonu; danes je to univerza o ekonomskih in političnih vedah);
- 9* Napisal je članek o Marksovem razumevanju lastnine oz. kaj je pod pojmom lastnina Marx razumel (dejanska oblast, oblast - sociološko pojmovanje lastnine, kar predpisi določajo - v pravem pomenu pa so to delničarji).
- 10* Kakor meni Dahrendorf je Marx je meril na to lastnino (se pravi, delničarje), če tudi ne misli, da Marx mislil da obstaja le ena vrsta lastnine;
- 11* Lastnina pripelje človeka v fetišizem blaga, ko ne gledamo na blago iz njegove uporabne vrednosti;
- 12* Torej ! Gre za **dve obliki odtujitve človeka (po Marxu), ki bi ju bilo treba odpraviti:**
1. BLAGOVNI FETIŠIZEM, ko predmeti simbolizirajo ugled. Na blago gledamo kot samostojen cilj, blago postane predmet oboževanja neodvisno od njegovih uporabnih možnosti.
 2. REIFIKACIJA = popremetitev, opredmetitev - se zgodi, kadar nekaj ustvarimo, vendar to kar ustvarimo postane od nas neodvisno, mi pa postanemo temu podrejeni - to začnemo doživljati kot oblast, prisilo.
- 13* Razmere nas prisilijo k temu, da pride v ospredje naša animalna plat;
- 14* Marxov romantizem - pa je Marxovo optimistično stališče do človeka (ki ne sodi v sociologijo).

2) Comte in Marx:

22* **STRUKTURA DRUŽBE** (osnovni sloji, ki v družbi obstajajo)

Comte:

11* Pri Comteu tega ni, da bi se v družbi kazale osnovne skupine v svoji strukturi. Struktura družbe je torej neopazna;

Marx:

15* Po Marxu pa je struktura družbe v ospredju (razsvetljenjski del - lastniki in nelastniki produkcijskih sredstev). ;

16* Lastniki in nelastniki oblikujeta dva zoperstavljen sistema v vsaki družbi (npr. v fevdalizmu), kar privede do spopada, konflikta za dobiček (presežno sredstvo). Delavci so tisti, ki proizvedejo več (presežek, dobiček), lastniki pa proizvede lastijo. Na prizorišču pa ni vedno konflikt;

17* Poleg teh dveh razredov obstajajo tudi srednji, prehodni sloj, ki je lahko večinski, npr. kmetje.

18* Gospodarstvo se razvija v smislu POLARIZACIJE (= *delitev na dve nasprotni strani*), revni vse bolj revni, bogati vse bolj bogati. Pojavlja se **povperizacija** - progresivno osiromašenje.

19* Marx torej govori o **predhodnih** (srednji sloj) in **spopadnih** skupin / razredov. Po Marxu se bo končalo v svetovni revoluciji, ker so delavci zmožni sami upravljati družbo (tukaj se je Marx motil). Kadar se ozavejo svojega položaja lahko opravljajo svoje poslanstvo. Ni pa nujno, da se razredi svojega položaja zavedajo.

20* Država je mehanizem za zatiranje razrednega konflikta oz. za zatiranje razreda.

3) **Althusser** (altise) - je **zagovornik strukturalističnega marksizma**, po katerem v današnjem času ne more priti do zavedanja razreda zaradi moči množičnih medijev, ki so ideološki aparati države, ki manipulirajo z nami.

4) **Wright** (rajd) - **menedžerji** (višji menedžerji) imajo v lasti organizacijo podjetja tako, **da so oni tudi del dejanskih lastnikov**. Wright je raziskoval, koliko se delavci in vladajoči razred razlikujejo v nazorih.

5) **Wallerstein - osredotočil na oblikovanje modernega gospodarstva.** Od 16. st. poteka proces oblikovanja modernega svetovnega procesa (proces neenakovredne mednarodne menjave) – to je tisto, kar zagotavlja vzdrževanje nerazvitih krajev sveta. Pojavijo se države, ki uspejo drugim uveljaviti neenako menjavo. Celo predmet menjave. Neenakomerna menjava združuje razmerje neenake razvitosti. V svetu se oblikuje **1. cena jedra** in **2. cena periferije**. Uresničuje neenakovredna menjava gmotnih dobrin. Ene države so neodvisne, druge so kolonije. V tej menjavi so nerazviti izkoriščani deli pošiljali poceni surovine, razviti pa so končni izdelek drago prodali naprej. Del nerazvitih držav so industrializirali in so uresničili da so kmetje prestopili v mesta (poceni delo). Delajo odrasli, ženske, otroci. Svetovni sistem se širi geografsko postopoma in zajema celo zemljo in celotno prebivalstvo, uničuje naravo in to pomeni da je širjenje svetovnega sistema doseglo svoje meje. V naslednjih letih lahko pričakujemo krizo svetovnega sistema. V 20. stoletju središče svetovnega sistema ZDA, del jedra EU in Japonske. Če se nasilje preseli v jedro to kaže na krizo in bodoči razkroj sistema v katerem prevladuje svetovni nered, ki se lahko konča z reformo sistema (v nasprotju sistema). Države jedra morajo imeti moč, da drugim vsilijo menjalne pogoje polperiferiji oz. periferiji. Marx zagovarja obstoj svetovne menjave, razredi nimajo nekega zgodovinskega pomena. Do razkroja pride zaradi nekih objektivnih dejavnikov. Menjava se uresničuje preko patentnih (kdor obvladuje tehnologije, finance, vojaške potenciale). Marx hoče menjati svet.